

Máme-li opět prosperovat, nesmíme se bát riskovat. Aneb co pohání ekonomický růst?

Dle [revidovaných dat](#) Českého statistického úřadu (ČSÚ) překonala tuzemská ekonomika svoji předpandemickou úroveň již ve druhém čtvrtletí roku 2022. Ačkoli bývá často chybně uváděn opak, stále je nutno říci, že se nejedná o příliš velkou výhru. Česká ekonomika totiž zjevně neprosperuje tak jako dříve a tolik, co by mohla. Vystává proto otázka, co brání našemu hospodářskému růstu a jak postupnou stagnaci konečně zvrátit v ekonomickou prosperitu.

Co ekonomická teorie hovoří o hospodářském růstu

Nejdříve musíme alespoň letmo nahlédnout na to, čím je ekonomický růst determinován. Touto [otázkou](#) se již zabýval samotný otec ekonomie Adam Smith. Od jeho poznání, že bohatství národů je určováno dělbu práce mezi jedinci a jejich specializací, což dále závisí na rozsahu příslušného trhu, ekonomická teorie dále ušla notný kus cesty pátrání po pochopení této problematiky.

Důvod, proč bychom vůbec měli dychtit po hospodářském růstu, je zřejmý. Ekonomický růst v konečném důsledku nepředstavuje nic jiného než lepší dostupnost statků, které činí život jedinců příjemnějším. A jak výslovně [psal](#) Adam Smith, jediným účelem a smyslem veškeré výroby je spotřeba. Ta je cílem lidského jednání, které se snaží o zmírnění pocíťované nespokojenosti, a výroba je prostředkem k dosažení tohoto záměru.

Prvním krokem na cestě ke zlepšení hmotného blahobytu jsou přitom dobrovolné úspory lidí. Právě ochota jedinců odložit část současné spotřeby, tedy vůle se nyní trochu uskomnit pro větší hojnost v budoucnu, je zcela klíčová. Ta totiž podnikatelům umožňuje zvýšit rozsah svých investic, a tak i zajistit větší výstup konečných spotřebních statků. Jak [tvrdí](#) ekonom Ludwig von Mises, „*spoření neboli akumulace kapitálu je právě oním činitelem, který postupně, krok za krokem, přetransformoval výrobu pazourků v moderní průmyslovou produkci*“.

Zásadní faktor pro akumulaci kapitálu představuje institucionální rámec dané země. Na tomto místě je nutné zmínit, že výraz *institute* ve společenských vědách znamená něco docela jiného, než co jím rozumíme v běžné řeči. Institucemi nyní nemáme na mysli nějaké konkrétní organizace, ale daleko obecněji jakési zažitě vzorce chování, jež slouží k naplnění společenských potřeb. Stěžejními institucemi, které dle ekonomů F. A. Hayeka všechny vznikly spontánně postupným [evolučním procesem](#), jsou například jazyk, morálka, právo či peníze.

Jednou z takových institucí, která plní kardinální a nezastupitelnou roli při schopnosti společnosti prosperovat, je soukromé vlastnictví. Pokud bychom se z historie měli něčemu naučit, byl by to poznatek, že civilizace a soukromé vlastnictví jsou spolu nerozlučně svázané. Každá civilizace, která se doposud rozvinula, za svůj rozmach vděčila vládě, jež spatřovala svůj hlavní smysl ve svědomité ochraně soukromého vlastnictví. Jak navíc napsal již slavný britský osvícenec John Locke, *kde není vlastnictví, tam není spravedlnost*.

Kapitalismus a (ne)jistota

Zdá se, že prahnout po jistotě, stabilitě a bezpečí je v lidech hluboce zakořeněnou vlastností. Jak ovšem [píše](#) Mises, „*v tomto světě neexistují věci jako stabilita či bezpečnost a žádná lidská snaha není dost silná na to, aby je zavedla*.“ Absence změn, která je předpokladem jistoty a

stability, je už z principu se životem neslučitelná. Vše živoucí totiž podléhá změně, a naopak strnulost (čili úplná neměnnost) je charakteristickým znakem čehokoli mrtvého.

Tato lehce filosofická vsuvka je důležitá pro pochopení jedné zásadní skutečnosti. Fenomén nejistoty je s tržním hospodářstvím nutně spjat a jeho důsledné potlačení by nevyhnutelně vedlo k zániku z něho vcházejícího blahobytu. Je to totiž lidský důvtip, který je zdrojem všech různých inovací, a tedy následně i ekonomické prosperity. Ten se však může plně prosadit jen tehdy, jsou-li odstraněny veškeré bariéry jeho realizace, tudíž pouze pokud je člověku v jeho jednání ponechána naprostá volnost. Svoboda volby se ale nepochybně neobejde bez rizika, jelikož člověk není neomylný a některá jeho očekávání se později mohou ukázat být hrubě nepřesná, za což pak také nese negativní následky. Jediný způsob, jak vymýtit takovéto riziko, je zbavit jedince samotné volby. Cenou za svobodu je proto nejistota spojená s neznalostí jednání ostatních a všech důsledků jednání vlastního.

Inovace a kreativní destrukce

Ačkoli je obecně známo, že zdařilé inovace jsou pro prosperitu společnosti zcela zásadní, často se zapomíná na to, že se zdaleka neobejdou bez nákladů. Pro tržní hospodářství je totiž přímo charakteristický proces, který ekonom J. A. Schumpeter [nazval](#) kreativní destrukcí. Ten spočívá v tom, že inovátoři neustále narušují stávající rovnováhu a nastolují novou. Ekonom Israel Kirzner tak výslovně tvrdí, že „*existence podnikatele je neslučitelná se stavem rovnováhy.*“ Ale právě tyto nepřetržité disrupce způsobují strádání méně inovujících výrobců či celých zkonstatěných odvětví, když se příležitosti dosáhnout zisku chopí efektivnější subjekty, které je na trhu vystrnadí z jejich domněle bezpečného místa. Přesně to je hybnou silou trhu – neskonalá agilnost průkopníků a jejich dychtivost vytvořit co největší zisk.

Kapitalismus je svojí povahou dynamickým prostředím, které odměňuje především ty, kdo jsou nejvíce oddaní tomu, co nejlépe sloužit poptávajícím spotřebitelům. Ten, kdo se v konkurenčním prostředí přestane přísně řídit příkazy nakupující veřejnosti, utrpí ztráty či zkrachuje a bude nahrazen někým, komu se daří lépe uspokojovat potřeby a přání spotřebitelů. Žádný podnik není na trhu v bezpečí, stačí totiž pouhé zaváhání a sebemenší odchýlení výroby od trajektorie, kterou vytyčuje poptávka spotřebitelů, a jeho zisk je rázem omezen, či zcela odejmut.

Ekonomická historička Deidre McCloskey v tomto ohledu [hovoří](#) o „buržoázní dohodě“ mezi inovátory a veřejností, která umožňuje podnikatelům úspěšně narušit méně efektivní rovnováhu, přinést tak spotřebitelům poptávané statky, a tím i zbohatnout. Heslem samotného tržního hospodářství je zkrátka latinská fráze *do ut des* – dávám, abys dal. Podnikatelé inovují, aby společnosti přinesli kýžené změny, a za to utržili zisky. Ekonom Tomáš Havránek z Univerzity Karlovy [dokládá](#) hned několik příkladů inovací, jež se řídily právě tímto vzorcem, mezi nimi vyzdvihneme třeba elektřinu, auta či telefon.

Jak zažehnout růst české ekonomiky?

Poté, co jsme se podrobněji zabývali podstatou ekonomického růstu, nyní vyvstává otázka, co je pomyslnou bariérou, jejíž odstranění by umožnilo dodatečný růst české ekonomiky. Předseda Národní rozpočtové rady Mojmír Hampl v nedávném rozhovoru trefně [prohlásil](#), že nejdůležitějším krokem k oživení české ekonomiky by bylo „*snížení všeobecného strachu z budoucnosti, který mění investiční i spotřební chování.*“

Třebaže se to zprvu může jevit jakožto nepodstatný psychologický faktor, má skutečně zcela zásadní vliv. Přestane-li totiž člověk věřit tomu, že se v budoucnu bude moci těšit ještě většímu blahobytu, utichá jeho ochota se k tomuto stavu svojí cílevědomou činností dopracovat. V takovou chvíli nastává u lidí tendence méně spořit a u firem méně investovat a zdroje spíše spotřebovávat, než je využívat k produktivním účelům.

Veškerý dnes dostupný kapitál, který nyní využíváme k výrobě spotřebních statků zvyšujících náš blahobyt, jsme nezískali čistou náhodou. Byl výsledkem prozíravého omezení spotřeby, zvětšování akumulací úspor a udržování umírněností jeho užití v minulosti. Svým předkům můžeme být za jejich jednání vděční, neboť právě jejich uskromnění se (s vidinou větší hojnosti v budoucnu) společně s dalšími faktory stálo za mimořádným ekonomickým růstem posledních desetiletí.

Jak [tvrdí](#) Mises, „*spokojovat se s tím, co člověk má nebo co může snadno získat, a apaticky se vzdávat pokusů o zlepšení své materiální situace není žádnou ctností.*“ Chceme-li, aby naše země i nadále prosperovala, musíme začít na individuální úrovni. Je naprosto klíčové, abychom každý znovu nabyli přesvědčení, že budoucnost vůbec nemusí být tak pochmurná, jak se často tvrdí, ale naopak může přinést ještě daleko větší blahobyt. Ekonomové hovoří o poklesu časové preference, který umožňuje zažehnutí jiskry dalšího (byť nikoli věčného) hospodářského růstu prostřednictvím prodloužení výrobních procesů.

A právě tato víra, jakkoli iracionální, nás může přimět tolik se nebát riskovat, více inovovat a v konečném důsledku se i přičinit o větší prosperitu. I kdyby snad takový krok měl znamenat *reculer pour mieux sauter* – trochu ustoupit, abychom mohli dále doskočit –, jiná cesta k blahobytu jednoduše nevede.